

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך יז, תשכ"ו

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

לפי הניקוד הטברני אפשר לשחזר גם צורות מַאֲפִיל, מַעֲפִיל; אך בעברית החדשה נקבע למעשה הנוהג: אות שוויה ואחריה פ דגושה – נגזרו משורש ע פ ל : מַעֲפִיל; אות חטופה ואחריה פ רפויה – נגזרו משורש א פ ל : מַאֲפִיל. כך הבחינו יפה בימי מלחמת העולם השנייה בין (hapala) ובין (ha'afala).

ראובן סיוון

אימתי ההתפתחות בלשון כשרה ?

שוב לענין ביצוע

בא אני להשיב על דבריו של אבא בנדויד («לשוננו לעם» קסג) ולפרט בקצרה את טענותיי רק לגבי השאלות העקרוניות שבסוגיה זו.

א) בטעני, שביצוע בימינו עניינו עשייה, ולא דווקא השלמה בלבד, לא הסתמכתי על אטימולוגיה, ולא נתליתי בתרגום יונתן או ברש"י או בראב"ע, ואם הבאתי דוגמות מאנגלית כדי לסתור את בנדויד, הרי הבאתין מתוך מאמרו שלו עצמו, כי הוא שביקש להסתמך על «גויים». גם אם יצליח בנדויד להוכיח, שביצע במקרא עניינו רק השלמה, אומר אני, שאין בכך כדי לסתור את שימוש ביצוע בלשון ימינו ובהוראת ימינו.

ביצוע בימינו הוא עשייה, הגשמה, ולא דווקא השלמה בלבד. קצין מבצעים הוא עושה, ולא משלים; האמן המבצע במוסיקה מנגן או שר, ולא משלים; מבצע הוא מעשה, ולא השלמת מעשה. כך משתמשים במלים האלה

המוני העם, העיתונאים, הסופרים, המדענים, וכך גם קיימה ואישרה האקדמיה ללשון העברית¹ במונחי המוסיקה ובמונחי החינוך. עובדות אלה דיין להצדקת השימוש הזה. כמלת ביצוע יש מאות מלים — הופיע, נשף, פסנתר, חשמל, תוחח, פגו, מקצוע, מצפון, תכנית, עוצר, טוללה, מנזר, מכונה, מסכה ועוד רבות — ששינו, גיוונו או הרחיבו את משמעהן בימינו, ובעצם אפילו שולחו, כיסא, מיטה ומנורה של ימינו רחוקים מן "מטה ושלחן וכסא ומנורה" שבעליית הקיר של השונמית (מל"ב ד, ו).

(ב) טוען בנדויד, ש"כל 'ההתפתחות' הזאת (של ביצוע) ... לא נתבשלה אלא על פי המתכון של מילונים לועזיים ושל אותו תרגום אנגלי, שסיוון ניזון ממנו". אמנה אנוכי חטאתי ל"טוהר" הלשון העברית וכזאת וכזאת עשיתי. וארא בלעז מלים וניבים ואחמדם ואקחם, והנם בתוך מילוני. איני מהסס להודות, שיש שאני משתמש במשמעים שאולים מלשונות אחרות, וביודעין. נהג אני לפעמים לומר "תודה", "סליחה", "בבקשה", "להתראות", "גן ילדים", "גיס חמישי" וכדומה — מלים שבהקשרן זה הן תרגומים מובהקים. על שני ערבים שנתפסו כמושים בקרבות הגבול אני אומר ו"מתרגם מאגלית", שנתפסו שני מסתננים, ומתכחש לעברית המקורית: "שניים אנשים מרגלים חרש". אפילו "רעש" המקורי נדחה לפעמים בפי מפני רעידת אדמה, ואין אני מתחלחל, כשאני שומע, שרץ פלזני שבר את השיא.

1. בנדויד מתעלם מעובדה זו; כשהוא מביא את דבריי, הוא שם

שלוש נקודות במקום שאני הזכרתי את אישור האקדמיה.

גישה פשטנית במידה רבה והתעלמות ממצייאות יש
בהטלת האימה, שמטילים כמה שוחרי לשון ומדקדקים:
"תרגומים עליך!". דן בשאלה זו בבהירות ז' בן-חיים
בחוברתו "לשון עתיקה במציאות חדשה" ("לשונונו לעם"
לה—לו)², ואעיר על כך במקום אחר³. אבל איזה "תרגום"
מתרגם "סיוון" או כל אדם מן היישוב, כשהוא משתמש
בביצוע שלא לפי פירוש רש"י? אתמהא!

ג) בנדויד שואלני, היכן מצאתי את "ההתרחבות ואת
'ההתפתחות' הזאת אחרי המקרא? שמא במשנה? בתוספתא?
בתלמוד?... היכן היא — ההתרחבות — במקורות
העבריים?" — כלומר, לדעתו פסקה התרחבות הלשון
והתפתחותה בתלמוד, ומקורות העברית נסתתמו עם חתימתו.
על מרחיבי הלשון של הדורות האחרונים קורא בנדויד:
אל תקרי מרחיבים, אלא מחריבים. כך... מה שנתחדש
בדורות האחרונים מעבר לפירושו של רש"י הוא חורבן...

2. על גורם שאלת המשמעים — הוא ה"תרגום" — כותב
זב"ח, בע' 39 שם: "כל עצם קיומה של הלשון העברית... וכל עצם
האפשרות, שתחזור להיות מדוברת דיבור של ממש, דיבור יום יומי,
מותנית בפעולתו המכרעת של הגורם הזה (ההוגשה
של זב"ח).

3. לפי שעה אני מפנה את הקורא למחקרי על "צורות ומגמות
ביחודי הלשון העברית בתקופת תחייתה" (בשכסול), ע' 32—35.

בזה אנו מסיימים את הוויכוח בעניין זה. ראינו להביא עוד את דבריו של ד"ר סיוון, משום שיש בהם הנמקה לכתוב במאמרו הראשון (קונטרס קנט—קס). אבל יש להעיר, שלא גזר מר בנדויד על התפתחות הוראות ועל התרחבות שימושים של מלים בכלל, ולא אסר אף ביצוע במקום הר אורי לו, אלא ביקש רק לקמץ בו במקום שאין צורך בו. למעשה נסב הוויכוח רק על השאלה, מהו השיעור הרצוי של השימוש בביצוע, ומהו שיעור מופרז. הרי ד"ר סיוון עצמו פתח את מאמרו הראשון: "יפה העיר א' בנדויד נגד השימוש הנפרז בביצוע ובביצע" (ע"א).

ה ע ר ו ת

מרדכי לבנון

"משפטים"

יש לנו פקולטה למשפטים, משרד המשפטים ושר המשפטים. אך איזה תלמיד יאמר, כי גרשם בפקולטה לרפואות, או שהוא לומד רפואות? אף על פי שיש רפואות רבות ושונות למחלות רבות ושונות, ואף על פי שהמטרה המעשית הסופית של כל עמלו ויגיעו של אותו תלמיד היא אולי באמת לדעת את הרפואות היעילות המתאימות לאותן